

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS BENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr. K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Drs R. H. Bremmer, Zwolle; Ds J. van Bruggen, Assen; Drs D. J. Buwalda, Kampen; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds L. Doekes, Hilversum; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; P. Groen, Rotterdam; Prof. B. Holwerda, Kampen; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Apeldoorn; Ds H. Knoop, Rotterdam; Ds J. Meester, Haarlemmermeer; Mr J. Meulink, Enschede; Drs H. M. Mulder, Kampen; Dr G. K. Schoop, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds H. J. Schilder, Utrecht; Ds J. Smelik, Groningen; Dr H. Smilde, Groningen; Ds J. P. v. d. Stoel, Grootegast; D. Stroo, Bussum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds C. Vonk, Schiedam; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 14, Kampen; voor medewerkers: rechtstreeks aan hen of aan de administratie.

Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V., Goes. Tel. 2424 — Postrek. Nummer 406040 ten name van „DE REFORMATIE“, GOES.

Abonn.: f 4.— per halfj., buitenl. f 10.— per jaar; losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling. Advertentiën: 20 cent per m.m.

INHOUD: Uit de Schrift: Want het is God die werkt (Fil. 2:13). — Kerkelijk leven: Burgerlijk recht en Kerkrecht. Gods instrument, Maria, de moeder van onzen Heere Jezus Christus, 14. Klacht over knoelen. De lamp voor den voet. Beschavingspeil. Op tournee. — Op en om 't kerkplein:

Spiegel, spiegelt U dan echter wie ghy zijt. — Zending en Evang.: De „aflopende taak“ op Oost-Soemba. — Jeugd-leven: Congreskampen Twente 1951. — Aan een jongeren tijdgenoot: S.O.S. zonder namen: amen. — Persschouw. — Kerknieuws.

Want het is God die werkt

UIT DE SCHRIFT

„Want het is God, Die in u werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen“. Fil. 2:13.

Werkt uw zaligheid, want het is God die werkt. Men heeft hier gesproken van een wonderlijke tegenstrijdigheid.

En menschen die van vreemde woorden houden spreken van een paradox.

Paulus schijnt van zulk een tegenstrijdigheid niets te merken. Hij vindt het blijkbaar heel gewoon, dat God in Zijn werken zoo groot is, dat Hij alles doet en den mensch toch geheel in Zijn werk inschakelt. Er is hier evenmin sprake van tegenstrijdigheid als in het volgende voorbeeld.

Stelt u voor, dat een kleine jongen staat voor een breede sloot met een smalle plank. Z'n vader staat achter hem en zegt: Loop er maar over m'n jongen. Maar de jongen durft niet en kan het niet en drukt zich angstig tegen z'n vader aan. Daarop zegt vader: Toe maar m'n jongen, ga er maar over, want vader houd je vast. Als dan het kind z'n vader vertrouwt loopt het er over en het gaat goed. Is hier sprake van tegenstrijdigheid?

Welneen, maar met dien tweeden zin: Ik houd je vast, legt de vader den grondslag onder het bevel: Loop over die plank.

Nu weet ik wel, dat elke vergelijking mank gaat. Maar zooveel is toch wel duidelijk, dat Paulus in v. 13 een vasten grondslag legt onder de voeten van hen, die luisteren willen naar het bevel: Werkt uw zaligheid met vrees en beven.

Wij kunnen allerlei tegenwerpingen maken: Hoe zouden wij onze zaligheid kunnen werken? We zijn toch zondaren? We staan toch machteloos tegen den duivel en kunnen tegen de wereld en ons eigen vleesch niet op?

Al deze tegenwerpingen slaat de apostel ons uit de hand. Hij zegt: Weest maar gehoorzaam. Doet maar wat de HEERE wil. En gelooft daarbij Gods heil- en troostrijk Woord: Hij werkt alles, wat gij moet doen.

Dit is geschreven aan geloovigen. Die op Gods beloften vertrouwen.

Wie in God niet gelooft is een verloren mensch. Die is een prooi van den duivel en werkt eigen rampzaligheid.

Wie Gods toezegging niet gelooft denkt er trouwens niet aan Gods wil te doen. Maar wie gelooft, belijdt: Ik geloof in God den Vader, den Almachtige. En in Jezus Christus, Gods eeniggeboren Zoon, onzen HEERE, aan wien is gegeven alle macht in hemel en op aarde.

En in den Heiligen Geest, Die met almachtige kracht het leven vernieuwt.

De afgoden kunnen niets en doen niets, ze zijn doode goden.

Maar wij hebben te doen met den levenden God. Die met Zijn machtigen arm de vromen beschermt. Die het hart van de zijnen omzet en het leven vernieuwt.

God werkt. Er staat niet dat God eens gewerkt heeft. Maar dat Hij werkt. Voortdurend. Onophoudelijk. Van eeuw tot eeuw en van jaar tot jaar en van dag tot dag en van oogenblik tot oogenblik.

Het is niet zoo, dat God den eersten stoot geeft tot een nieuw leven en dat wij dat leven dan maar op gang moeten houden.

God is niet slechts de eerste Beweger, terwijl wij de beweging er maar in moeten houden. Neen Hij werkt en onderhoudt en stuwt het nieuwe leven.

Dat is de voortdurende troost van Gods kinderen in hun strijd tegen de zonde. Ze hebben een Helper, die sterker is dan de duivel, die zich tegen Zijn wil noch roeren noch bewegen kan. Ze hoeven geen angst te hebben voor de verleiding van de wereld, want Jezus Christus heeft de wereld overwonnen.

Ze hebben den Geest des HEEREN, die machtiger is dan alle booze geesten uit de hel samen.

Hoe Gods werken toegaat? Dat is onnaspeurlijk en ondoorgrondelijk.

„Gelijk gij niet weet welke de weg des winds is of hoedanig de beenderen zijn in den schoot van een zwangere vrouw, alzoo weet gij het werk Gods niet. Die het alles maakt.“ Prediker 11:5. Het is niet te ontleden en te doorzien. Maar wie het Woord Gods gelooft, weet door het geloof dat God werkt.

Het willen en het werken, God neigt het hart, dat het wil. En Hij zet de richting van ons leven, van onzen handel en wandel om.

Hij dringt door tot de diepste roerselen van den menschelijken geest. En Hij richt de werken der geloovigen weer naar Zijn gebod.

„Hij dringt door tot de binnenste deelen van den mensch met de krachtige werking des wederbarenden Geestes; Hij opent het hart, dat gesloten is; Hij vernieuwt dat hard is; Hij besnijdt dat onbesneden is. In den wil stort Hij nieuwe hoedanigheden, en maakt dat die wil die dood was, levend wordt; die boos was, goed wordt, die niet wilde, nu metterdaad wil; die weder-spännig was, gehoorzaam wordt; Hij beweegt en sterkt dien wil alzoo, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen.“ D. L. III en IV, 11.

God werkt het geloof „door het gehoor des Woords en de werking des Heiligen Geestes en wederbaart den mensch en maakt hem tot een nieuwen mensch en doet hem leven in een nieuw leven en maakt hem vrij van de slavernij der zonde.“ Ned. Gel. Bel. art. 24.

Wie dus het goede wil en het goede doet en in de wegen des HEEREN wandelt en z'n behoud werkt, heeft dat niet aan zichzelf, maar aan God te danken. En daarom roemen de rechtvaardigen nooit in zichzelf maar in den HEERE. Ze roemen in Gods welbehagen.

De Statenvertaling heeft: God werkt het willen en het werken naar welbehagen. We kunnen beter vertalen: ten behoeve van Zijn welbehagen. Of: tot roem van Zijn welbehagen. Terwille

van Zijn welbehagen. En onder welbehagen hebben we te verstaan: Gods verkiezende liefde.

Niet wij hebben God eerst liefgehad, maar Hij heeft ons eerst liefgehad.

Niet wij zochten uit ons zelf den HEERE, maar de HEERE zocht ons in Zijn grondelooze barmhartigheid.

Niet wij hebben God verkoren, maar God heeft ons verkoren.

Dat we geboren werden in den kring des verbonds, in een gezin waar de vreeze des HEEREN woonde, dat hebben we te danken aan Gods welwillendheid over ons. Dat we bij het opgroeien breder van het verbond werden onderwezen en dat we zoo mochten komen tot geloof en het werken van onze zaligheid, dat is geen roem voor ons zelf, maar tot roem van Gods genade over ons.

En als we werden geboren en opgevoed in een kring, waar zelfs de naam van den Heere Jezus niet meer bekend was en we kwamen later met het Evangelie in aanraking, dat ons greep en als een zaad der wedergeboorte ons leven omzette, dan hebben we dat niet te danken aan onze welwillendheid of aan ons zoeken, maar aan den barmhartigen God, Die ons zocht en greep en trok uit de duisternis der zonde in het wonderbare licht van Zijn genade.

En als we met vallen en opstaan, met veel zwakheden en gebreken het Woord Gods mogen bewaren in een eerlijk en oprecht hart en onze zaligheid werken met vrees en beven, dan leeren we hoe langer hoe meer roemen in Gods welbehagen:

Gij toch, gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht Uw vrije gunst alleen wordt d' eere toegebracht. Wij steken 't hoofd omhoog en zullen d' eerkroon dragen.

Door U door U alleen om 't eeuwig welbehagen. Want God is ons ten schild in 't strijdperk van dit leven. En onze Koning is van Israels God gegeven.

Als we gelooven, dat God werkt het willen en het werken, dan zullen we eenvoudig gehoorzaam aan het werk gaan en ons behoud werken met vrees en beven. Dan hebben we een taak, die ons leven lang duurt en ten volle bevredigt.

Welgelukzalig zijn de oprechten van wandel, die in de wet des HEEREN gaan.

Wee ons, als we dat bevel des HEEREN naast ons neer leggen.

Wee ons, wanneer wij — wellicht met vrome praatjes — ons van het werk afmaken.

Er zijn menschen, die zitten te puzzelen over het probleem van de verhouding van het werk Gods en het werk van den mensch. Ik zeg niet dat het niet mag. Als God ons gaven voor dat werk gegeven heeft en roeping, dan mogen we ons met zulke vragen wel bezighouden. Al mogen we dan wel oppassen, dat we niet meer willen weten, dan God ons in Zijn Woord geopenbaard heeft.

Tot onze waarschuwing en tot onze geruststelling hebben de vaders in Dordt geschreven: „De wijze van deze werking kunnen de geloovigen in dit leven niet volkomen begrijpen; ondertusschen stellen zij zich daarin gerust, dat zij weten en gevoelen, dat zij door deze genade Gods met het hart gelooven en hun Zaligmaker liefhebben.“ D. L. III en IV, § 13.

Als God in Zijn Woord ons zegt dat Hij de levende God is, die werkt het willen en het werken, dan wil Hij dat we dit eenvoudig zullen gelooven.

En als God door Zijn Woord ons beveelt onze zaligheid te werken, dan wil Hij dat wij dat bevel maar uitvoeren, zonder eenig tegenspreken.

Laten we maar niet bang zijn dat we God het werk

Burgerlijk recht en Kerkrecht

KERKELIJK LEVEN

In aansluiting aan mijn brief van 13 Maart j.l. (zie De Reformatie van 24 Maart j.l. Nogmaals: De Rechter), die evenals hetgeen hier volgt als ingezonden stuk kan worden beschouwd, leek het mij goed, ook in verband met den gang van zaken tijdens en na de vrijmaking, eenige belangrijke punten uit de jurisprudentie nader te bekijken; in dezen vorm kan dit slechts summier geschieden. De stof zelve is m.i. belangrijk genoeg voor een dissertatie.

Het eerste moment, waarbij ik wou stil staan, is het arrest van den Hoogen Raad van 2 Januari 1846 W. 1846. Dit geeft de volgende belangrijke rechtsverwijzingen (de spatieeringen zijn van mij, L. R.):

„In het algemeen zijn voor de leden van elk zedelijk lichaam en maatschappij, zonder onderscheid, verbindend de instellingen en reglementen van bestaan en werking (in casibus de Kon. Synodale besluiten der Herv. Kerk en de verordeningen omtrent het Israëlitisch kerkgenootschap), door de zedelijke lichamen of maatschappijen zelve opgevoerd, nageleefd en bevestigd, onverschillig welke de oorsprong dier instellingen en reglementen moge zijn en al mochten die in onbevoegde beschikkingen van derden bestaan.

Zonder de aanneming en vasthouding van dit rechtsbegrip, zouden altijd door individueele opsporing en bestrijding van den min of meer regelmatigen oorsprong, ook zelfs van constitutionele Staatsinstellingen, of ook van den oorsprong van alle maatschappelijke vereenigingen, alle maatschappelijke banden en alle wettigheid van gezag kunnen worden bestreden, ook van gevolgtrekking tot gevolgtrekking, zelfs van dat gezag, waar men de toevlucht tot handhaving van zijn vermeend recht oordeelt te moeten nemen.

Dit een en ander sluit echter, in het algemeen, geenszins de bevoegdheid uit, om de verbindende kracht van verordeningen of reglementen ook uit hunnen oorsprong te betwisten, op grond, dat zij, of door een onbevoegd gezag zijn verordend en eigenmachtig uitgevaardigd, terwijl zij alleen van de wet afkomstig konden zijn, of dat zij, wat hun inhoud betreft, strijdig zouden zijn met bepaalde grondwettige instellingen; die onbevoegdheid of die strijdigheid echter, en alzoo de schending van die grondwettige instellingen moet dan ook bepaaldelijk worden aangevoerd, en wel in een instantie van cassatie ten civiele, met een bepaald beroep op de artikelen der wet, wier schending beweerd wordt.

Wij maken bij deze uitspraak eenige aantekeningen:

1. De Hooge Raad heeft hier een uitspraak gedaan, die niet alleen voor de kerken geldt, doch voor alle zedelijke lichamen, dus b.v. ook voor een onderlinge verzekeringmaatschappij, een pensioenfonds, een ziekenhuis, een kloosterorde. Deze uitspraak is kennelijk gevolgd door Rechtbank Nijmegen van 4 Mei 1852 W. 1350: „Het reglement eener broederschap is verbindend voor de leden, wanneer het gedurende twee jaren en langer is opgevoerd, ook dan, wanneer niet blijkt mocht, dat de directie bevoegd was geweest om het te maken en uit te voeren”. Hieruit blijkt, dat in beginsel voor de kerken geen speciaal burgerlijk recht geldt, dat op andere gemeenschappen niet van toepassing zou zijn. Dit blijkt ook uit de uitspraak van hetzelfde rechtscollege van 29 Dec. 1911, waarop wij nog nader terugkomen. Wij concluderen hieruit, dat bij het nemen van kerkelijke beslissingen mee moet wegen, zonder nochtans het daarvan te laten afhangen, welke de gevolgen kunnen zijn ten aanzien van de stoffelijke bezittingen van de kerk. De ambtsdragers zijn in deze verantwoordelijk voor de offers door de gemeenten uit liefde tot Christus aan haar geschonken en hetzelfde geldt ten aanzien van niet-direct-kerkelijke goederen, zooals de bezittingen van de Theologische Hoogeschool. Men bagatelliseert dus noch het kerkrecht, noch het burgerlijk recht!

2. Al kunnen er zeker wel gronden worden aangevoerd voor de stelling, dat genoemde beslissing niet juist is, zie ook hierna punt 6 (men denke er b.v. aan, dat het onzedelijk is, dat onrecht na verloop van tijd stilzittend in recht kan veranderen en dat men zich voor zijn geweten niet aan dergelijk „recht” gebonden mag achten), toch betekent dit niet, dat genoemde beslissing daarom alléén al onrechtvaardig moet zijn. Een rechter kan voor de vraag komen te staan welke rechtsbelangen het zwaarste moeten wegen en zoo heeft hier — als wij den rechter in de ver-

vulling van zijn taak ernstig moeten nemen en niet bevooroordeeld door de opvattingen van zijn tijd — kennelijk het belang der rechtszekerheid (zie de tweede geciteerde overweging) den doorslag gegeven, terwijl het daarnaast toch wel gemotiveerd is, dat men „geoordeeld is naar zijn eigen wet”, d.i. naar de reglementen, die men zelf als vast en bondig, hoe dan ook, had aangenomen. Dit geheel past in het systeem van ons privaatrecht, want geldt b.v. ook voor gemaakte overeenkomsten, die in beginsel degenen, die ze hebben aangegaan, tot wet strekken. Ook statuten zooals de Kerkenorde vallen volgens de heerschende leer onder die overeenkomsten. Tot wet: d.w.z. de rechter mag de wet niet wijzigen, dat behoort de wetgever, n.l. de partijen of het bevoegde orgaan, te doen als het noodig is. De rechter mag niet verder gaan dan toepassen en daartoe uitleggen van overeenkomsten en statuten.

3. Een wijzigingsrecht van de statuten is dus van het grootste belang. Wanneer een synode onbevoegd de kerkwet verandert, zooals in onze dagen is gebeurd door binding aan een ook door de burgerlijke rechter te constateeren verkeerde uitlegging van de kerkenorde (b.v. artt. 31, 79 en 80) en de kerken blijven zwijgen, maar voeren het ondertusschen uit, al was dit alleen maar door een negatieve daad van het gesloten houden van kansels, dan is het goede oude kerkrecht verloren, zelfs als de besluiten boven alle twijfel verheven door onbevoegden zijn genomen, b.v. doordat de zittingsduur verstreken is (men leze hierover hetgeen er ten tijde van de vrijmaking geschreven is over „ordinaarlijk” in art. 50 K.O.). Dit valt duidelijk uit de geciteerde uitspraak te concluderen. Daarentegen kan een minderheid, die neen durft te zeggen en daarnaar ook te handelen de meerderheid van haar dwaalweg redden. De heerschende leer in ons geldende burgerlijk recht is nog steeds, dat ieder besluit dat tegen de statuten (in het kerkrecht de kerkenorde) ingaat niet alleen nietig en van onwaarde is voor hen, die er nadeel van

COPIE.

Deze week laat ik mijn artikel voor deze rubriek rusten om plaats te geven aan het actuele artikel van Mr. Roeleveld.

K. S.

hebben ondervonden, doch absoluut nietig, dat dus een ieder zich op die nietigheid kan beroepen. In concreto: als een synode alle kerken wil binden waar en wanneer niet te binden valt, zal het voldoende zijn als één kerk deze nietigheid (eventueel in rechte) laat vaststellen. Ook de andere kerken kunnen dan de besluiten negeren. Voeren zij ze echter uit en leven ze er naar, dan loopen zij ernstig gevaar, dat zij de nietigheid te hunnen opzichte bekrachtigen, waardoor weer onrecht in recht verandert en dus ten opzichte van de bekrachtigers de geldigheid van de in-zich-zelf nietige besluiten moet worden aangenomen.

4. De uitzondering in de derde rechtsverwijzing heeft betrekking op het geval, dat de unaniem aangevaarde (eventueel onbevoegde wijze tot stand gekomen) nieuwe statuten (kerkenorde) in strijd komen met een staatswet (dat is dus iets anders als in punt 2 genoemd dat de statuten partijen tot wet strekken). Voorbeeld: De staatswet verbiedt en verklaart nietig alles wat in strijd is met de openbare orde en goede zeden. Dit zal b.v. het geval kunnen zijn wanneer het eene lid anders dan om bijzondere redenen meer rechten heeft dan het andere, m.a.w. indien de gelijkheid onder de (kerk)leden willekeurig wordt doorbroken. Ook in een statutaire regeling zelve kan dit voorkomen, eerder echter in de uitvoering daarvan. Het laatste doet zich b.v. voor, wanneer door middel van onrechtmatige belemmering in de uitoefening van lidmaatschapsrechten (b.v. door ongegronde ghorringen) een bepaalde stemming verkeerd wordt beïnvloed en op deze wijze een statutenwijziging wordt doorgevoerd.

Dit „in strijd met een staatswet” betekent niet, dat alles wat als zoodanig is tot stand gekomen nu ook niet geldt. Verwezen zij daarvoor naar de uitspraak van den Hoogen Raad van 17 April 1903 W. 7913, luidende: De ministerieele beschikking van 30 Oct. 1848 en de art. 91—98 van het reglement voor de Synodale ringen binnen het Koninkrijk der Nederlanden van 20 September 1821 waren als wettelijke regelen in strijd met art. 1 der wet op de kerkgenootschappen en zijn dus bij art. 14 der wet afgeschaft; dit sluit niet uit, dat zij binnen den kring van het kerkgenootschap als kerkelijk statuut nog kunnen worden erkend en geëerbiedigd.

5. Het slot van de derde rechtsverwijzing heeft betrekking op den regel van procesrecht, dat in cassatie, d.w.z. bij de behandeling door den Hoogen Raad, die de uitspraken van lagere rechters slechts toetst aan het geldende Nederlandsche recht en niet opnieuw de feiten onderzoekt, niet kan worden opgekomen tegen schending of verkeerde toepassing van reglementen van een zedelijk lichaam. Dit is door den Hoogen Raad herhaaldelijk beslist, o.a. 2 Januari 1903 W.

7859, eveneens ten aanzien van een reglement op het beheer der goederen en fondsen van een kerkelijke gemeente d.d. 18 Mei 1893 W. 6347, en ook nog vrij recent, 23 Januari 1948 N. J. 1948 no. 431 ten aanzien van de Dordtsche Kerkenorde.

Het gevolg van dit principe is, dat de onbevredigende toestand kan ontstaan en in de zaken van de vrijmaking ook is ontstaan, dat er geen eenheid is in de uitlegging in hoogste rechterlijke instantie van de geldende statuten (kerkenorde). Deze uitlegging en toepassing beschouwt de Hooge Raad als een feitelijke kwestie, waaraan hij niet te pas kan komen. De beslissing over de uitlegging van de kerkenorde geschiedt daardoor in hoogste instantie door de Gerechtshoven, die in Nederland vijf in getal zijn. In het eene ressort is de uitlegging van de kerkenorde anders dan in het andere ressort. In rechtskringen wordt dit als een leemte in ons Nederlandsche privaatrecht beschouwd en zou men haar wel willen ondervangen. Er schijnt dan ook al volgens persberichten een wetsontwerp daartoe te zijn aangekondigd. Onze Deputaten voor correspondentie met de Hooge Overheid dienen hier wel zeer diligent te zijn. Een dergelijk ontwerp kan er naar wij sterk vermoeden op neer komen, dat het voortaan wordt: alles of niets. De goede privaatrechtelijke regel, dat verkregen rechten behooren te worden geëerbiedigd, zal o.i. echter ook hier moeten gelden, billijkheidshalve eveneens ten aanzien van thans bij de rechter aanhangige geschillen. Het is n.l. niet fraai, als tijdens een proces de wet veranderd wordt. Voorts zal een dergelijke wet o.i. geen lex specialis (bijzondere regeling) mogen zijn voor den rechtsstrijd in de gereformeerde kerken, doch zal zij een zeer algemeene strekking moeten hebben en dus gelden voor het geheele vereenigingsrecht. Het zal hier wel weer blijken, dat het gemakkelijker is een leemte in het recht te constateeren dan haar te ondervangen, te meer nu rechten van kerken daarbij in het geding zijn, waarvan de regeling voor de staatswetgever toch altijd een teere aangelegenheid moet zijn in kerkelijk verdeeld Nederland.

6. Hoewel het ons bij dit commentaar vooral gaat om het geldende recht en de toepassing daarvan (jus constitutum), die onze verantwoordelijkheid vandaag bepalen, is het niet ondienstig hier even te wijzen op de critiek, die op de beslissing is uitgebracht, zooals deze vermeld wordt door Mr. S. Sybenga in zijn werkje over de Afscheiding en het Reglement van 1818. Deze wijst op de objectie van Mr. Heineken, dat een daadwerkelijke aanneming van de bij het reglement gemaakte instellingen niet mogelijk is geweest omdat bij de vaststelling van het reglement het Kerkgenootschap niet bestond en niet in de mogelijkheid was zich te verklaren. Bovendien had, om de aanneming betrekken te doen hebben, gelegenheid gegeven moeten zijn om bedenkingen in te brengen; en deze werd niet gegeven. En toen het Hervormde Kerkgenootschap bestond, dankte het zijn bestaan niet aan eigen kerkelijke krachten, maar aan opgedrongen regeeringsvoorschriften. Wilsverklaringen van een aldus opgericht Kerkgenootschap konden, ook al mochten zij rebus ipsis et factis tot uitdrukking zijn gebracht, niet als wilsverklaringen van een vrije vereeniging worden beschouwd. Ook volgens Mr. D. P. D. Fabius, heeft het Nederlandsche Hervormde Kerkgenootschap zich niet kunnen uitspreken tenzij daaronder waren te verstaan de afzonderlijke plaatselijke kerkelijke gemeenten. Dan zouden echter zoovele bewijsvoeringen zijn vereischt als er gemeenten waren. En indien de verbindbaarheid op vrijwillige aanvaarding of toetreding berustte, dan had ook weder afscheiding als toelaatbaar moeten zijn beschouwd. Een van de eerste bestrijders van het arrest van 1846 was J. R. Thorbecke. Volgens Prof. Mr. L. J. van Apeldoorn is de aanvaarding van de Koninklijke Besluiten door de kerk een fictie.

Intusschen is de rechtspraak, zooals uit het vervolg blijkt, aan den inhoud van haar beslissing getrouw gebleven.

Vervolgens moge onze aandacht verdienen het arrest van den Hoogen Raad van 20 Mei 1881, W. 4633 over de organisatie van het kerkelijk beheer te Oosterend: „nopens de bevoegdheid des konings om die regelen te stellen en die te doen gehoorzamen, moet op den voorgrond worden gesteld, dat waar het de beslissing geldt omtrent instellingen, die het publiek recht raken, niet de engere begrippen van het privaatrecht alléén den grondslag van beoordeeling kunnen uitmaken, maar dat moet worden rekening gehouden met de feiten en met name met de verschillende toestanden, die uit Staatsomwentelingen en veranderde regeeringsvormen en bevoegdheden, die daarvan het gevolg zijn, geboren worden. Vaststaat dat sedert de Hervorming het staatsgezag in meerdere of mindere mate de aangelegenheden der kerk heeft geregeld; dat de Koning in 1816 een reglement in het leven heeft geroepen, dat, ofschoon aanvankelijk niet geheel zonder tegenspraak, niettemin later algemeen in de kerk heeft gegolden en is nageleefd, totdat in 1852 de Koning de vrije regeling aan de kerk heeft overgelaten. Daaraan doet niet af, dat de Grondwet van 1815 den Koning geen bevoegdheid gaf tot regeling; de verbindende kracht der verordeningen heeft haar oorsprong in de geschiedkundige feiten en in de steeds plaats gehad hebbende erkenning van dat gezag door aan-

uit Zijn handen nemen. Dat kan niet. Laten we ook maar niet bang zijn, dat God niet doen zal wat Hij beloofd heeft. Daar hoeven we geen zorg over te hebben.

Laten we maar toezien dat wij doen wat de HEERE wil.

En daarbij alle verwachting hebben van Hem, van Wien Psalm 105 verklaart: Die gunst heeft God Zijn volk bewezen, opdat het altoos Hem zou vrezen;

Zijn wet betrachten en voortaan, volstandig op Zijn wegen gaan.

Men roem dan d' Oppermajesteit, om zooveel gunst in eeuwigheid.

H. J. J.